

פרשת בראשית / ד"ר צפירה גתי

אומר כי אין פרשה כפרשת השבוע, בראשית, שיש בכוחה לעורר את הדמיון והיצירתיות של כל אחת ואחד מאתנו מחד גיסא, ומאידך גיסא, מובילה אותנו פרשה זו למבוך מורכב ומסובך, המציג למעשה את השאלה הראשונית: איך וכיצד נוצר העולם? תפקידנו כקוראים ולומדים הוא לזהות את הליכי מעשה הבריאה ולתת להם משמעות כפי שלמעשה הוטל על האדם באקט הבריאה. השירה החדשה מתחברת עם מעשה הבריאה, וכך כתב חיים חפר (בביצוע המפורסם של התרנגולים לפי הלחן של סשה ארגוב):

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ
והארץ הייתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום

וביום הראשון הבדיל אלוהים בין חושך לאור
ויהי אור
והבוקר בהיר זרח בעולם ואחריו בא הלילה
שחור
ויהי ערב ויהי בוקר יום אחר.

וביום השני הוא יצר את הרקיע
הרקיע הנפלא והכחול
הרקיע שפרץ מתוך המים והבקיע
ונפרש מעל גבוה ועגול
ויהי ערב ויהי ערב יום שני.

וביום השלישי הוא יצר את היבשת
את העמק את ההר ואת הים
ונטע הרבה עצים וגם שתל פרחים ודשא
שהפליאו את העין ביופיים
ויהיה ערב ויהי בוקר יום שלישי.

וביום הרביעי את השמש ברא וירח עלה בלילות
רבבות כוכבים כל כוכב הוא מזל סובבו
ועבר במסילות
ויהי ערב ויהי בוקר יום רביעי.

וביום החמישי הוא יצר חיים במים
את הצדפים את הדגים התנינים
ובאותו היום פרחו בני הכנף אל השמים
הנשרים הסנוניות והיונים
ויהי ערב ויהי בוקר יום חמישי.

וביום השישי הוא יצר חיות בחלד
את הפילים האיילות את הצבועים
ובאותו היום ממש הוא ברא אדם בצלם
הוא ברא אדם בצלם אלוהים
ויהי ערב ויהי בוקר יום שישי.

והאדם אילף כל בהמה
והאדם חרש באדמה
והאדם המציא את הגלגל
והאדם השיט ספינות על גל

והאדם ריסן את הקיטור
והאדם טס מעלה כציפור
והאדם כבש כוכבי מרום
והאדם ברא את האטום ...

תשומת הלב ניתנת לאדם: הכל יפה וטוב, והאדם משהחל ליצור, מה יצר ?

הפרשה מנסה לענות על השאלה "איך וכיצד נוצר העולם?" בקביעת עובדה:
"בראשית ברא אלהים את השמים והארץ"....

כלומר, לא האדם הוא זה המאפשר את יצירת הבריאה על מרכיביה הרבים והמיוחדים, אלא האדם מוזמן למעשה להיכנס אל העולם, שנוצר עבורו רק לאחר שהבריאה האלוהית הושלמה ויצרה מערכת שתאפשר לו לאדם להיכנס לתוכה. ויותר מזה, האדם אף נקרא לקחת חלק בתהליך היצירתי של העולם בו הוא אמור להיות ובו יכול הוא האדם גם ליצור ולחדש ולפתח את המסגרת הראשונית, שנבראה עבורו עוד לפני שהוא עצמו נברא. לאחר שהאדם נברא, אין הוא יכול לשבת ולהתבונן בבריאה כמשקיף, אלא המטרה היא שהאדם ייקח חלק פעיל בתהליך הבריאה מאחר והוא האדם אמור להיות שותף ביצירה האנושית. כלומר, עליו, האדם, מוטלת החובה לא רק להתבונן בהיווצרות העולם שלתוכו הוא ייכנס, אלא הוא האדם איננו יכול להיות פסיבי אלא, הוא זה האמור לשלוט ולקחת חלק בתהליך הממושך והמתמשך של הבריאה. הוא זה שבידיו המפתח לגן העדן, מאחר והוא זה שבידיו ניתנו הכלים לעבוד את האדמה ולשמור את הגן. האדם גם יקבל את העוז להמרות את פיו של האלוהים ולשאת בתוצאות תוך הסתגלות למערך החדש שנפרש לפניו. מעניין לתת את הדעת לתפישה המקראית המתייחסת לפרטים השונים שבתהליך הבריאה, וקובעת כי לפני שיהיו בידי האדם הידע והכלים ההולמים הוא לא יוכל להקים מערכת של יישוב מבוסס. זאת משום שהאדם חייב קודם כל להתמודד עם העולם הסובב אותו, להכירו לפרטיו וללמוד מה באמת אמור להיעשות בתוך העולם שאליו מכניסו האל.

וכבר עמד על כך משה גרנות :

הפרשה שלנו היא מן החשובות ביותר בתורה, ואולי החשובה מכולן, כי היא "מגלה" למאמין את מקומו של האדם ביקום, מעמדו בפני האל, תכלית חייו וגורל חייו. המחבר רואה עצמו כמי שנחשפו בפניו הסודות הכמוסים ביותר של האלוהים: הוא יודע איך ברא אלוהים את העולם על מרכיביו, איך הוא יצר את האדם ואיך ליווה את צעדיו הראשונים עלי אדמות .

דומני כי אין כאן דרך לסיים את העיון והדיון בפרשה מורכבת מעניינת, עשירה ומעשירה זו, המעלה את שאלות היסוד לגבי מהלך הבריאה הן הפיזית של הארץ עצמה ועולם הצומח והחי היוצר את המתחם אליו יוכנס האדם. ומאידך גיסא, האדם איננו מוזמן רק לשבת בגן העדן וליהנות ממנו סתם, כי סקרנותו—שהיא מותרת האדם מן הבהמה-- היא זו שתפתח את קופסת פנדורה ותאפשר לו לפתח את תהליך היצירה והבריאה על ידי האדם, האמור לקחת חלק פעיל בתהליך של יצירה ועשייה מופלא בזכות הידע והכלים שהאדם רכש בכוח חכמתו שהיא פרי בריאתו המופלאה. .

יתר על נראה הדבר כי סיפורה של הבריאה יש בו לא רק ראייה למרחוק והבנה מופלאה של הטבע כולל הטבע האנושי אלא פותח הוא לפנינו את האפשרות לנסות ולחדור למסתרי הבריאה שעד היום מרבים החוקרים לדון בהם ולחקור אותם .

פרשה זו לא רק פותחת את הדלת אל פלאי הבריאה, אלא אף מעלה שאלות לגבי תרומתה של הבריאה וחלקו של האדם ביצירתה. כי הלא האדם נזר הבריאה לא רק שהוא יוצר, ומחדש ומשנה סדרי עולם, מאחר והוא נחשף לטכנולוגיה ולמד להשתמש בה, הרי שלא רק שהוא נתברך בידע תיאורטי וכלים וברצותו הוא בונה, אך ביכולתו גם להרוס. חרב פיפיות . שאלה זו של הבריאה – פרשת בראשית-- מסקרנת היא, ומעוררת שאלות רבות המעוגנות לא רק בטקסט הכתוב, אלא גם ודווקא בעולם הפיזי המורכב והעשיר בפריטים ובמערכות הנפגשות זו עם זו, והפוגעות זו בזו כמו המים והגשם והצמחייה, אור וחושך, יבשה וים, וכמובן מעל כל זה--נזר הבריאה: **האדם**. זאת מאחר והאדם יכול ליצור ולחדש ולברוא הרי שהכלים העומדים לרשותו יכולים הם באותה המידה אף להיות הרסניים. דומה כי כבר עומד

על כך הטקסט המקראי בציינו את העובדה כי למעשה הטוב והרע נוצרו כיחידה: "עץ הדעת טוב ורע"... וכוחו של האדם שגורש מגן העדן מצוי בו עצמו באדם, שבידיו ניתנה הבחירה כי הרי הוא זה שיקבע את דרכו.

ולקראת סיומו של הדיון בפרשת בראשית: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ...." רוצה הייתי לחזור אחורה בזמן ולתהות: האם באמת יש הגיון ורעיון בכך שהספר פותח באמירה זו אשר במידה רבה מובנת היא מאלוהים? מאחר והעולם נברא הרי שחייב היה להתקיים מצב בו יחול מהפך או שנוי במערכת שהתקיימה ונפתחה הדלת אל מערכת חדשה השונה מקודמתה .

מאיך גיסא, ניתן כאן לתהות בדבר השאלה האם באמת במרחק העצום המתקיים בין הבריאה להווה נוכל להבין ולפענח את נקודת ההתחלה של השנויים שחלו במערכת, והביאו בעקבותיהן שינויים מהותיים במערכת הגלובלית? עולות כאן שאלות לא מעטות כגון : האם באמת כל ההתחלות הן סימן לבאות ? האם יש בידנו היום ידע רחב ומקיף המאפשר לנו להבין ולדעת מתי והיכן ניתן להכיר ולהעיד כי נקודה זו אחרת היו נקודות המוצא לשינויים הקוסמיים?

והציפייה היא, שבשלב מסוים תהליך היצירה הראשונית יביא בעקבותיו להגשמת הרעיון ולמימושו הפיזי, ואנחנו במרחק של זמן ומקום מן האירוע נמצא עצמנו מתבוננים ומלאי התפעמות בהישגיה של הבריאה, שהביאו להגשמה ולמימוש הרעיון של הבריאה בתחנתה הראשונית והלא סופית.

נכון שדרך זו איננה פשוטה ובודאי שאין היא פשוטנית, מאחר וההתחלה מקורה בנקודה בודדת על המפה, שאיננה רק רעיון אלא היא הופכת במשך הדורות למציאות במסגרת חדשה.

אמורים אנו, אם כן לנסות ולהבין מהי הדרך בה הרעיון הפך למציאות? האם ההתחלה מצויה ברעיון ובתוכנית בלבד? או אולי עדים אנו כאן לרגע בו הרעיון המופשט יהפוך למציאות פיזית כאשר הפעולה בוצעה ?

התוצאה היא כי ישנה התחושה שהדיון הוא בעיקרו פילוסופי מופשט, אך דומה כי המטרה היא להבין וללמוד כיצד הרעיון קורם עור וגידים והופך להיות מציאות וישות קיומית . תופעה ייחודית ומעניינת זו שונה היא במידה רבה מן המציאות בה אנו חיים, וכוונתי כאן מתייחסת היא דווקא לשאלת השיח שמקורו ברעיון המופשט המבוטא באמצעות השיח המילולי והמופשט הזה ההופך למציאות פיזית וריאלית הניתנת לראיה, שמיעה ומגע בשעה שהיא תלויה במקורה במסגרת המופשטת של החשיבה והרעיון . לסיום, רוצה הייתי להתייחס לנושאה של פרשה זו גם מבחינת הכלים בה היא משתמשת על מנת להעביר את מסריה, וכוונתי למילים ולשיח המתקיים בתהליך הבריאה והמוצא את ביטויו באמצעות המילים והמשפטים המשקפים את המציאות באם מציאות זו היא ריאלית או מופשטת.

יתר על כן, מאחר והמילה, המשפט והשיח המקראי הם אלו המשקפים את המציאות הפיזית והגיאוגרפית, הרי שמתאר כאן הסיפור המקראי ומשרטט לקורא בפתיחתו של הדיון והעיון במעשי הבריאה האלוהיים. וכפי שניתן לעקוב אחריו השלכותיו בדרך בה המשורר אהוד מנור מתקשר ומחבר למעשה בראשית והבריאה בשירו " **בראשית** ":

בראשית היו שמיים
בראשית היה הים כחול
בראשית היו לי יום ולילה
שעות הרבה כמו חול (כחול)

בראשית היתה הארץ
דשא עשב רק כשי לה
בראשית גן בעדן בלי שער
משמיים גשם טוב ניתך

אלהים היה רואם עם שחר

ולמשמרת נתן הוא לי אותך
בראשית היה לי שמש
בראשית זימרו לי ציפורים

ולמשמרת נתן הוא לי אותך
בראשית היה לי שמש
בראשית זימרו לי ציפורים
בראשית הבשיל הפרי עד ערב .

תותים וגרגרים
היה לי לילה
הרוחות ניגנו (זימרו) שיר ערש (לי ולך)
בראשית גן בעדן גן בלי שער .

ובנימה אישית רוצה אני לסיים את פרשת השבוע של **בראשית** יוצאת הדופן הזו בשיר שנכתב ברוסיה עוד בתקופה שקדמה להקמת המדינה על ידי נער בשם שלמה זרחי (הוא אבי) ואשר פורסם בעיתון ילדים עברי בשם **שתילים** בשליש הראשון של המאה העשרים :

בעדן ילדים :
יש מקום בעדן
מקום נעלם ,
לא תשקע השמש
שמה לעולם

שם ריח העצים
כריח הבשמים,
הגשם לא ירד
לא ירעמו רעמים

שם מעין נובע .
מעין שמן המור,
ודבש שם וחלב
כל נחל ובור .